

הרב הראשי לישראל מרדכי אליהו פסק שאסור לסמוך על "הורוסקופים" למיניהם המופיעים בעהונים. וזאת בהסתמך על מקורות כי אסור להאמין בניחושים ויש להיות "תמים עם אלקיך ואין לחשות למזלות כי "אין מזל לישראל" בגלל שהם למעלה ממזלות...

לשאלה: אנשים רבים מסתכלים בעהונים חילוניים במדור הנקרא "הורוסקופ" זמאמינים בניחושים הנאמרים בו האם מותר לאדם לסמוך על כך? השיב הרב אליהו בין היתר: "בהלכה נפסק שאסור לנחש ולעונן ואדם העובר בדרך ורואה חתול (שחור) ואומר לא אעבור בגלל החתול או כל מיני ניחושים וכן חוזים בכוכבים כל אלו אסורים הם וצריך להיות "תמים עם אלקיך", לפיכך אסור לסמוך על הדברים הללו המתפרסמים בעהונים" עד כאן התשובה של הרב אליהו.

יחירה מזו ההקצנה שחלה גם בהוך היהדות הדתית חדרה מתוך כתלי המדע של "רשות לפתוח אמצעי לחימה" הנקרא רפא"ל. ועל כך ספר דרך אגב הרב יגאל שפרן באחת ההרצאות שנשא בבית כנסת קרית משה בירושלים.

הרב שפרן שהוא גם מרצה לאתיקה רפואית שע"י האוניברסיטה העברית בירושלים, בהרצאתו על הסקרים (בחירות) למיניהם ספר כי מדענית ברשות אמצעי לחימה פנתה אל רב ושאלה אותו אם מותר לה לעבוד ברשות זו מאחר והיא עובדת על ידע סטטיסטי שהוא גם בגדר ניחושים השאלה שהיא מבקשת עליה תשובה בכתב היא "לאחר היסוסים רבים החלטתי להסריחן והשאלה דלהלן דחופה לי במישור כלל ישראל, ולכן אני מעיזה לפנות בבקשה לקבל תשובה בכתב. אני עובדת ברפא"ל לאחרונה צורפתי לקבוצה מסויימת, לצורך עבודה זו דרוש ידע בסטטיסטיקה בתהליכים "סטוכסטיים", אותות אקראיים וכיוצא בזה.

מאז ומתמיד-כותבת המדענית-הקשיתי להסגדר עם נושאים אלו, לא ברור לי באיזו זכות מותר לנו לעשות חיזויים (פרדיקציות), באם יש לנו רשות לחזות תופעות (מבחינה סטטיסטית מושגי הסיכוי והחיזוי וכיו"ב לא מסתדרים לי עם מושגינו והשקפותינו על טבע ועל נס. נוסף לכך כשיש אי ודאות על סמך מה מותר לי להחליט החלטות שצדוקן סטטיסטי? מדוע מותר לי להניח שחחליך מסויים מתנהג כ"רעש לבן" (גאוס) או רעש צבעוני, רק מפני שאינו מוצא מכה משותף ודאי אחר?...?

מדובר בהחלטות שיש להן השלכות לכלל ישראל, וישראל-כך למדוני-, אינם כפופים למזל, מושג הטבע הרגיל לא שייך בהם, לעם ישראל יש דרך מיוחדת, טבע משלו, האם מותר להשתמש בכלים הסטטיסטיים? הפשתי כדרכי דברי חכמים בנידון, אך העליתי חרס. לפיכך בקשתי שטוחה בפני כבוד הרב לענות לי על שאלותי" עד כאן השאלה.

התמזל מזלו של רפא"ל שלמדענית לא פנתה בשאלה זו אל רב מסוגו של הרב יצחק פרץ מש"ס שדעתו והשקפת עולמו על פרופסורים ומדענים למיניהם ידועה ברבים והחשובה שלו היתה גורמת לאבדן מדענית למלאה/מלאה/מלאה/ למפעל מלחמתי זה.

אלא פנתם אל הרבשלמה אבינר ראש ישיבת "עטרת כהנים" שנוסף ללמדנותו בתורה הוא גם איש מדע שהכניס את יפיתו של יפת באהלי שם, שהשיב לה תשובה ארוכה ומדעית וזאת בהסתמך על הרב אברהם יצחק הכהן קוק ז"ל ראש הרבנים לארץ ישראל שהרב אבינר הוא בוגר ישיבת "מרכז הרב" בירושלים. הרב אבינר כותב למדענית בין היתר: "הנה זהו דבר פשוט שכל המדע מסתפק במהותו, והוא נחשב כאמת רק לפי מצב ידיעותינו בפרק מסויים של ההיסטוריה. ובכל זאת החירה לנו התורה וצותה עלינו התורה להסתמך עליו. אפילו לג הצלת נפשות כמו שכותב הרב קוק "ופשטם של דברי חז"ל (בבא קמא פ"ה) ורפא ירפא-מכאן שנחנה תורה רשות לרופא לרפאות, מורה כן, שעיקר הרפואה מצד חכמתה מסופקת היא, שאם היה הדבר ברור אין יעלה על הדעת שלא יהיה מחוייב לרפאות, וכי אין עובר על דם רעך על כל צרה שבאה עלינו אפילו מן השמים... ומכל מקום אנו מצווים להצילו? ... אלא שעיקר היסוד מפני שכל עיקרי הרפואה אינם מבוררים כל כך ואין יודע בבירור אם אין הנחותיהם מסופקות, על כן הוצרך לנתינת רשות, שמכל מקום אין דרך אחרת בפני בני אדם כותב הרב בספרו דעת כהן עמוד ר"ס.

נוסף לכך כותב הרב אבינר בתשובתו: אם נמצאים בידינו כלי נחוח מדעיים שיכולים להביא תועלת לכלל ישראל ולמעט סכנות נפשות אפילו במעט רשאים אנו להשתמש בהם, ולא עוד אלא שאנו חייבים לעשות זאת מבחינה מוסרית. כשהתחילו ליישם בצבא (האמריקאי) את הורת המשחקים שגחיה וון ניומן, התברר שירד מספר האבידות בנפש וברכוש, לכן ודאי שיש להשתנות בהם. הרי בענינים כאלה גם אי עשיה היא עשיה שהרי בין כה וכה חייבים להחליט.

נוסף לכך נאמר בתשובתו של הרב אבינר: נכון ששימוש בכלים סטיסטיים אינו כל כך מדע חמור כמו מתמטיקה סדורה, והרבה פעמים המודלים קצת שרירותיים, המציאות אינה כל כך ממושטעת אפילו לעקומת גאוס (גאוס קרל פרידריך (1777-1855) מאתמתיקאן גרמני, המוחז אחד מן השלישיה שח גדולי המתמטיקאים של כל החקופות ארכימדס, ניוטון שזכה לכינו ראשון למתמטיקאים), ונשאר מרחב של אינטרפרטציה, $\frac{1}{2} \frac{1}{3} \frac{1}{4} \frac{1}{5} \frac{1}{6} \frac{1}{7} \frac{1}{8} \frac{1}{9} \frac{1}{10} \frac{1}{11} \frac{1}{12} \frac{1}{13} \frac{1}{14} \frac{1}{15} \frac{1}{16} \frac{1}{17} \frac{1}{18} \frac{1}{19} \frac{1}{20} \frac{1}{21} \frac{1}{22} \frac{1}{23} \frac{1}{24} \frac{1}{25} \frac{1}{26} \frac{1}{27} \frac{1}{28} \frac{1}{29} \frac{1}{30} \frac{1}{31} \frac{1}{32} \frac{1}{33} \frac{1}{34} \frac{1}{35} \frac{1}{36} \frac{1}{37} \frac{1}{38} \frac{1}{39} \frac{1}{40} \frac{1}{41} \frac{1}{42} \frac{1}{43} \frac{1}{44} \frac{1}{45} \frac{1}{46} \frac{1}{47} \frac{1}{48} \frac{1}{49} \frac{1}{50} \frac{1}{51} \frac{1}{52} \frac{1}{53} \frac{1}{54} \frac{1}{55} \frac{1}{56} \frac{1}{57} \frac{1}{58} \frac{1}{59} \frac{1}{60} \frac{1}{61} \frac{1}{62} \frac{1}{63} \frac{1}{64} \frac{1}{65} \frac{1}{66} \frac{1}{67} \frac{1}{68} \frac{1}{69} \frac{1}{70} \frac{1}{71} \frac{1}{72} \frac{1}{73} \frac{1}{74} \frac{1}{75} \frac{1}{76} \frac{1}{77} \frac{1}{78} \frac{1}{79} \frac{1}{80} \frac{1}{81} \frac{1}{82} \frac{1}{83} \frac{1}{84} \frac{1}{85} \frac{1}{86} \frac{1}{87} \frac{1}{88} \frac{1}{89} \frac{1}{90} \frac{1}{91} \frac{1}{92} \frac{1}{93} \frac{1}{94} \frac{1}{95} \frac{1}{96} \frac{1}{97} \frac{1}{98} \frac{1}{99} \frac{1}{100}$ אבל גם קצי שמפקד על יחסדה בקרב אינו שולט על איזה מדע חמור על פיו הוא יכול להחליט על כל אלא הוא פועל על פי הדרכות שקיבל ועל פי נסיונו, אבל גם על פי אינטואיציה מסויימת כל זמן שהוא נאמן להוראות שקיבל וחופש פעולתו שנחנם במסגרת המקובלת- הרי הוא מבחינה מוסרית מכל חקלה שתארע, והוא בגדר עוסק במצוה. ואין לומר שהוקי הסטיסטי הם לא חוקיים מדעיים, כל כך, שהרי הכל מבוסס על אי ודאות. אדרבה חוקים אלה, הם חופ השדרה של כל המדע. באמת כל החוקים הם סטיסטיים שהרי ברמה מיקרוסקופית הכל אי-וד ורק ברמה מאקרוסקופית הדברים נראים לנו קבועים בגלל חוק $\frac{1}{2} \frac{1}{3} \frac{1}{4} \frac{1}{5} \frac{1}{6} \frac{1}{7} \frac{1}{8} \frac{1}{9} \frac{1}{10} \frac{1}{11} \frac{1}{12} \frac{1}{13} \frac{1}{14} \frac{1}{15} \frac{1}{16} \frac{1}{17} \frac{1}{18} \frac{1}{19} \frac{1}{20} \frac{1}{21} \frac{1}{22} \frac{1}{23} \frac{1}{24} \frac{1}{25} \frac{1}{26} \frac{1}{27} \frac{1}{28} \frac{1}{29} \frac{1}{30} \frac{1}{31} \frac{1}{32} \frac{1}{33} \frac{1}{34} \frac{1}{35} \frac{1}{36} \frac{1}{37} \frac{1}{38} \frac{1}{39} \frac{1}{40} \frac{1}{41} \frac{1}{42} \frac{1}{43} \frac{1}{44} \frac{1}{45} \frac{1}{46} \frac{1}{47} \frac{1}{48} \frac{1}{49} \frac{1}{50} \frac{1}{51} \frac{1}{52} \frac{1}{53} \frac{1}{54} \frac{1}{55} \frac{1}{56} \frac{1}{57} \frac{1}{58} \frac{1}{59} \frac{1}{60} \frac{1}{61} \frac{1}{62} \frac{1}{63} \frac{1}{64} \frac{1}{65} \frac{1}{66} \frac{1}{67} \frac{1}{68} \frac{1}{69} \frac{1}{70} \frac{1}{71} \frac{1}{72} \frac{1}{73} \frac{1}{74} \frac{1}{75} \frac{1}{76} \frac{1}{77} \frac{1}{78} \frac{1}{79} \frac{1}{80} \frac{1}{81} \frac{1}{82} \frac{1}{83} \frac{1}{84} \frac{1}{85} \frac{1}{86} \frac{1}{87} \frac{1}{88} \frac{1}{89} \frac{1}{90} \frac{1}{91} \frac{1}{92} \frac{1}{93} \frac{1}{94} \frac{1}{95} \frac{1}{96} \frac{1}{97} \frac{1}{98} \frac{1}{99} \frac{1}{100}$ הרב אבינר מסתמך גם על התלמוד בעניני סטיסטיקה שבעניני הלכה מסתמכים על גורמיו

למשל: אם ילד אחד מת מחמת מילה, נחשב הדבר למקרה, אבל אם מתו שני אחים, נחשב הדבר לחזקה ואין למול את השלישי עד שיגדיל מחשב דממה (שלחן ערוך יורה דעה רס"ג). ובאופן יותר כללי נאמר בתורה "אחרי רבים להטות" (שמות כ"ג ב'), לכך בכל מחלקות הולכין אחרי הרוב, ובספר החינוך מטביר שהוא פפני שיש יותר סיכויים שהרוב יצדק מאשר המיעוט והדברים מגיעים עד דיני נפשות. כמובן שאין כוונתי-כותב הרב אבינר-לומר שאפשר ללמוד סטיסטיקה מן הגמרא, רק להדגים שלפעמים הולכים אחרי הרוב אף בדברים המורים ולא "מחמיו כמעט".

ומה שנוגע בענין נס וטבע, אומר הרב אבינר: ודאי שעם ישראל נמצא מעל הטבע וכל ההיסטוריה שלו היא ניסית. אבל גם הנס הוא מאורג בטבע (בספרו של הרב קוק) "אורות אלקות ישראל ותחייתו ב' י"ד) ואנו מצווים לפעול על פי הטבע, כי "אין סומכים על הנס" (יומא כ"א, ירושי יומא א.ד. פסחים ט"ד) וביחוד במקום סכנה (שבת ל"ב תענית כ') ואפילו שלוחי מצוה איפוז שהסכנה ברורה (קדושין ל"ט) וקל וחומר בעניני מלחמה, אנו רואים שהתורה לא סמכה על הנס שהרי צווחה על התארגנות צבאית, כפי שהוכיח הרמב"ן כמה פעמים (רמב"ן על התורה אמור כ"א במדבר א' ט"ה, שלח י"ג א' שופטים כ"ח), ".